

Nûrüddîn Muhammed

Hasen 'İTR el-Hasenî

(17 Safer 1356-05 Safer 1442/

28 Nisan 1937-23 Eylül 2020)

Asrımızın en büyük âlimlerinden muhaddis, müfessir, fakih Doğu ve Batı'nın ilmî birikimine sâhip eş-Şeyh el-İmâm el-Allâme Prof. Dr. Nûrüddîn b. el-Hâc Muhammed Hasen 'İtr el-Hasenî el-Halebî 23 Eylül 2020 Çarşamba günü (05 Safer 1442) sabaha karşı saat 04.30 civarında Suriye'nin Dımaşk kentinde 83 yaşında iken tedavi görmekte olduğu hastahanedede dâr-ı Bekâ'ya irtihâl etti ve pek çok ilim ehli gibi, 2020 yılında vefat eden ulemâ kervanına katıldı.

2006 yılından beri Parkinson rahatsızlığından mustarip olan Hocaefendimiz rahatsızlığı ilerleyince Dımaşk'ta bulunan Müsteşfe'l-Feyhâ'da tedavi altında iken, yakalandığı zatürre ve solunum yetmezliği sebebi ile vefât etti. Bilâdü'ş-Şâm Âlimler Birliği Reisi Muhammed Tevfik Ramazân el-Bûtî cenâze namazını kıldırıp, ardından kısa bir konuşma yaptı. Ayrıca, Hocaefendi'nin görev yaptığı Dımaşk Üniversitesi, Külliyyetü'ş-Şerî'a dekanı Bedî' es-Seyyid el-Lahhâm da Hocaefendi'yi anlatan kısa bir konuşma yaptı, 'üniversitemiz ve ümmet dağ gibi bir ilim adamını kaybetti' diyerek onun olağan üstü yeteneğini vurguladı. Cenâze namazının ardından Muhammed Na'im el-'Urkusûsi dua edip, cenâze namazına katılanlardan helâllik istedi.

Suriye içinden ve dışından pek çok kimse cenâze namazına iştirak etti. Hocaefendi'nin doğum yeri olan Haleb'ten Ahmed Şerîf en-Nâ'sân ve beraberindeki ulemâ heyeti de cenâzenin teşyi'ine iştirak etmek için geldi. Muhammed Abdusettâr es-Seyyid, Muhammed Şerîf es-Savvâf gibi pek çok âlimin, gönül ehlinin ve sevenlerinin iştirak ettiği cenâze namazında yapılan konuşmaların ardından Hocaefendimiz'in nâşi omuzlarda taşınmak suretiyle, cenâze namazının kılındığı el-'Ârifbillâh eş-Şeyh Arslân b. Ya'küb b. Abdullâh ed-Dımaşkı

Câmîi'nin hazîresine; âlim, meşâh, ârif ve Allah dostu pekçok kimsenin yanıbaşına; ebedî istirahatgâhına defnedildi. Vezâretü'l-Evkâfî's-Sûrî, el-Meclisü'l-İslâmî es-Sûrî, el-Meclisü's-Şer'î fi Muhâfezati Haleb, Râbitatü'l-'Ulemâi's-Sûriyyîn, Hey'etü'l-Hadîsi'l-'Irâkiyye fi'l-Vakfî's-Sünnî ve bunun dışında pekçok kuruluş Hocaefendimiz'in vefâtı üzerine taziye mesajı yayımladı. Vefâtından yaklaşık iki hafta sonra Hocaefendimiz adına Sûriye Evkâf Bakanlığı Haleb'te Dârü'l-'Allâme eş-Şeyh ed-Doktôr Nûrüddîn 'Itr li'l-Hadîsi'n-Nebeviyyi's-Şerîf ve 'Ulûmihî adıyla bir dârülhadîs kurdu.

Ayrıca, Yûsuf el-Karadâvî başta olmak üzere, arkadaşları, tanıyanları ve talebelerinden pek çoğu, Hocaefendi ile ilgili hâtırâtını anlatıp, onun en dikkat çekici yönlerine işaret eden konuşmalar ve yayınlar yaptı. Dîmaşk'ta ve İstanbul'da talebelik etmiş olan, İslâm Birliği Teşkilâtı Parleментарler Birliği üyesi ve TBMM'de hâlen milletvekili olan Hacı Ahmed Özdemir de hocaefendimizin vefâtı üzerine bir taziye mesajı yayımladı. Dünya Müslüman Âlimler Birliği Genel Sekreteri Ali Karadâğî de hocaefendinin vefâtının ardından onun ilmî kişiliğine ve geride bıraktığı boşluğa işaret eden bir taziye mesajı yayımladı. Bunların dışında, muhtelif İslâm ülkelerinden resmî ve gayri resmî kuruluşlar taziye mesajı yayımladılar. Yine, Ezher Üniversitesi yönetimi, Irak Müslüman Âlimler Birliği de hocaefendinin geride bıraktığı kitap ve müellefâtına atıfta bulunarak bir taziye mesajı yayımladı. Ayrıca, sûriyeli ve Sûriye dışından pek çok talebesi, sayfalarını hocaefendinin resimleri ve kendileri ile irtibatını ortaya koyan hâtıratı ile doldurdu.

Nûrüddîn 'Itr Hocaefendimiz 28 Nisan 1937 tarihinde Çarşamba günü (17 Safer 1356) ilim, takvâ ve gönül ehli bir aile ortamında doğdu ve ilim-irfân ehli bir aile çevresinde yetişti. Babası cihetinden olan 'Itr âilesinin soyu Hz. Hâsan'a, anne cihetinden Sirâcüddîn âilesinin soyu da Hz. Hüseyin'e dayanmakta olup, nesli iki cihetten de Hz. Ali Efendimiz vâsıtasıyla Gönül Sultânımız Efendimiz'le birleşiyordu. Soyunun da kendisi ile anıldığı 'Itr, kendisinin Peygamber Efendimiz Sallellâhü 'Aleyhi Vesellem'in neslinden geldiğini ifade etmek üzere kullanılmakta olup, eş-Şeyh Abdullâh Hammâd bu hakikate, anne ve baba tarafından Hz. Ali Efendimiz vâsıtasıyla Efendimiz'le ittisâline işaret etmek üzere 'asilü'l-ceddeyn' demek suretiyle işaret etmiştir.

Babası ticâretle meşgul, ibâdet ve istikâmet sahibi el-Hâc Muhammed 'Itr, kayın pederi Allâme Ârifbillâh Muhammed Necîb Sirâcüddîn'in (v. 1373/1952) seçkin talebelerinden ve müritlerindendi. Oğlu doğunca, onu Allah'ın dinine hizmet etmesi için adayıp, bunun için gerekli şartları hazırlamıştı. Ailesi gibi kendisi de şer'î ve irfânî ilimlerde derinleşmiş, asil, sâlih ve muttakî bir kimse idi. Hocaefendimiz'in annesi el-Hâcce Dürre bintü's-Şeyh Necîb Sirâcüddîn evin tek kızı idi. Annesinin anlattığına göre, kendisine Nûrüddîn ismi, dedesi Necîb'in işareti ile verildi.

Merhûm 'Itr, XX. yüzyılın muhaddisi Abdullâh Sirâcüddîn Hocaefendi'nin (v. 1422/2002) yeğeni ve damadı olup, hanımı es-Seyyide Hamîde bint eş-Şeyh

Abdillâh Sirâcüddîn hâlen Dımaşk'ta kızı üçüncü evlâdı Râviye bint Nûriddîn 'İtr ile yaşamaktadır. Üçü erkek, biri kız dört çocukları doğmuş olup; kendisi gibi hadis ilmi vesilesiyle hizmet yolunu seçen kızları Dr. Râviye 'İtr halen Câmi'atü Dımaşk'ta hadis öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. Tıp doktoru olan oğlu 1965 doğumlu Muhammed Mücâhid otuz yaşında geçirdiği trafik kazasında 1975'te vefat etmiştir. Külliyyetü'ş-Şerî'a mezunu oğlu Abdurrahîm hâlen Haleb'te yaşamaktadır. Bir diğer oğlu Külliyyetü'd-Da'veh mezunu 1980 doğumlu Yahyâ ise hâlen İstanbul'da yaşamaktadır. Hocaefendimiz'in küçük kardeşi Haleb'ten Mekke'ye oradan da Medîne'ye yerleşen eş-Şeyh ed-Doktor Hasen Diyâüddîn b. Muhammed b. Hasen 'İtr el-Halebî, Dımaşk Külliyyetü'ş-Şerî'a'yı bitirdikten sonra kıraat ve ehrufu's-seb'a konusunda yüksek lisans, 'Nübüvvetü Muhammed fi'l-Kur'ân ve beyyinâtü'l-mu'cizeti'l-hâlide' başlıklı doktora tezi hazırlamış, önce Ümmü'l-Kurâ'da öğretim üyeliği yapmıştır. Dubai'deki Cum'a el-Mâcid Enstitüsü'nde kısa bir süre çalışmasının ardından Medîne Melik Abdulazîz Üniversitesi'nde (Taybe) tadrîs için Medîne'ye geri dönmüş, emekli oluncaya kadar orada çalıştıktan sonra mücâverete karar vermiş ve 12 Muharrem 1432'de vefat edince de Bakî'ye defnedilmiştir.

Nûrüddîn 'İtr, aile ocağı yanında ilk tahsilini es-Sâneviyyetü'ş-Şer'iyetü'l-Hüsreviyye'de gördü, Pekiyi dereceyle 1954 şerî lise diplomasını oradan aldı Daha sonra hiç ara vermeden üniversite tahsili için Ezher'e girdi ve 1958'de lisans diploması aldı. 1964 yılında doktorasını Tefsir ve Hadis kısmında en üst derece ile tamamladı. Tezi, içerik ve yöntem olarak kendisinden sonra hazırlanan pek çok tez için ufuk açıcı ve yol gösterici oldu.

Kahire'deki doktora eğitimi sonrası memleketine döndü. Kısa bir süre Haleb'te liselerde hocalık yaptı. Sonra, Medîne-i Münevvere'deki el-Câmi'atü'l-İslâmiyye'de Hadîs derslerine girmek üzere hadis hocası tayin edildi. 1965-1967 yılları arasında iki yıl orada görev yaptıktan sonra Câmi'atü Dımaşk'ta Külliyyetü'ş-Şerî'a'da önce müderris, sonra da öğretim üyesi olarak tayin edildi. 1979 yılında Câmi'atü Dımaşk'ta profesörlüğe yükseltildi. Aynı fakültede Tefsir ve 'Ulümü'l-Kur'ân'da ve es-Sünneh ve 'Ulümü'l-hadîs'te bölüm başkanlığı görevlerini üstlendi. Câmi'atü Dımaşk, Külliyyetü'l-Âdâb'ta dekanlık yaptı. Ayrıca, Dımaşk Külliyyetü'l-Âdâb ve Haleb'teki Külliyyetü'l-Âdâb'ta, Ma'hedü'l-Fethi'l-İslâmî'de, Mücemme'u'ş-Şeyh Ahmed Keftârü'da, tefsir, hadis, fıkıh dersleri okuttu. Dârü'l-Hadîsi'n-Nûriyye'de kadîm usûlle ilim halkaları akdetti. Hastalığına rağmen, aksatmadan buraya gelip, faaliyetlerini sürdürmeye çalışırdı.

Bunların yanında, Câmi'atü Ümm Durmân el-İslâmiyye ve Câmi'atü'l-Ezher'in Şâm şubelerinde aralarında çok sayıda âlim, öğretim üyesi ve talebenin bulunduğu binlerce kişi yetiştirdi. Yetmiş aşkın yüksek lisans, otuzu aşkın doktora tezine danışmanlık yaptı. İslâm dünyasının pek çok üniversitesinin lisans ve lisansüstü eğitim kurumlarının eğitim-öğretim programlarının geliştiri-

rilmesinde uzman kişi olarak yer aldı. Yüksek lisans, doktora ve öğretim üyeliğine yükselme imtihanlarında görev aldı. 2002 yılındaki yaş haddinden emekli olmasına kadar lisans eğitime devam etti, bundan sonra lisansüstünde ders vermeye ve tez yönetmeye devam etti. Bu çalışmalarını yanında, Dımaşk ve Haleb'teki haftalık cami derslerini ve Cuma hutbelerini Suriye'deki iç savaş çıkana kadar hiç aksatmadan sürdürdü. Pek çok Arap ve İslâm dünyasında bulunan üniversite, medrese, mescit ve ilim merkezinde dersler, konferanslar verdi ve bildiriler sundu. Suudî Arabistan'da Ümmü'l-Kurâ Üniversitesi, Muhammed b. Suud İslâm Üniversitesi, Medine İslâm Üniversitesi, Birleşik Arap Emirlikleri'nde Dubai'de ed-Dirâsâtü'l-İslâmiyye'de, Lübnan'da İmam Evzâi Üniversitesi, Kuveyt Üniversitesi, Hindistan'da Dâru'l-ulûm Diyôbend'de ve Nedvetü'l-'Ulemâ'da, ilmî etkinliklere katıldı, Türkiye'de Marmara Üniversitesi'nde, İstanbul Fatih'te Hakyol Vakfı'na bağlı Dâru'l-Hadis'te, Üsküdar'da İstanbul Araştırmaları Vakfı'nda ve İslâm Araştırmaları Merkezi'nde icâzetle hadis ve usulü okuttu, vakıf ve dernekler tarafından düzenlenen konferans, ders meclisi ve programlara iştirak etti, röportajlar verdi, ilim halkaları akdedip, icâzetler verdi. Ürdün, Cezayir, Yemen, Mısır, Sudan, Malezya gibi pek çok ülkeye Türkiye'de İslâmî Araştırmalar Vakfı tarafından İstanbul'da düzenlenen Sünnetin Dindeki Yeri Uluslararası Sempozyumu'na, Kuveyt'teki I. Uluslararası Zekât Kongresi'ne, Dubai'deki Uluslararası İslâmî Bankacılık Kongresi'ne, Cezâir'deki I. Kur'ân-ı Kerîm Kongresi'ne iştirak etti, bildiriler sunup, müzâkerelerde bulundu. Ayrıca, Suudî Arabistan, Ürdün, Cezâir, Türkiye, Kuveyt gibi ülkelerde ilmî seyahatler yaptı, bildiriler sundu, radyo ve televizyon programlarına iştirak etti, tez jürilerine iştirak etti, fakültelerde orta ve kısa vadeli dersler verdi. Telif ve tahkik ve inşadaki ibdâ kabiliyeti sayesinde, Şârîka, Kuveyt, Haleb vb. sayısı on beşi aşan üniversite ve araştırma merkezinin kuruluş plânlarına katkı verdi, faaliyete geçmesini sağladı.

Nûrüddîn 'Itr, ilmî ve tasavvufî terbiyesini dayısı ve kayınpederi Abdullâh Sirâcüddîn el-Halebî eliyle gördü. Hocaları arasında dedesi Necîb Sirâcüddîn, Muhammed Necîb Hayyâtah, Abdullâh Hammâd, Es'ad el-'Abcî, Abdolvahhâb Sekr, Muhammed Mellâh, Muhammed Râğib et-Tabbâğ, Sa'îd el-İdlîbî, Mustafa Mücâhid, Muhammed es-Silkinî, Mekki el-Kettânî, İbrâhim el-Hatenî, eş-Şeyh el-'Alevî el-Mâlikî, Abdullâh Sultân bulunmaktadır. Mısır'da eğitim gördüğü süre boyunca Mahmûd Şeltût, Mustafâ Mücâhid, Muhammed Abdullâh el-Cerrâr, Abduvehhâb Abdullatîf, Muhammed Abdolvahhâb el-Buhayrî, Muhammed Muhammed Ebû Şehbe, Muhammed Muhammed es-Semâhî, Muhammed Muhyiddîn Abdulhamîd gibi devrinin önde gelen ulemâsından dersler ve icâzetler almıştır.

Talebeleri ve icâzet verdiği kimseler arasında Bedî' es-Seyyid el-Lahhâm, eş-Şeyh Abdulazîz el-Hatîb, Hüsâmüddîn Farfûr, eş-Şeyh Ahmed Keftârû, Muhammed Şerîf es-Savvâf arkadaşı ve talebeleri arasında idi. eş-Şeyh Bessâm Cezzâr, Necmüddîn el-'İsâ, Abdülcevâd Hemâm, Mahmûd Mısırî, İmâdeddîn

er-Reşid, Ammâr el-Harîrî, Ali Nêyif el-Bikâi, İsâm İdo, Muhammed Mücür el-Hatîb, Ömer b. Muvaffak eş-Şevkânî, Muhammed Abdülmansûr, Muhammed Ekrem en-Nedvî, es-Seyyid Abdülmecîd el-Çavrî, Mûmine el-Bâşâ, Esmâ Mustafa Bûğâ, Mûnâ el-‘Asseh, Semer el-‘Aşşâ’nın da aralarında bulunduğu icazet verdiği pek çok kimse bulunmaktadır.

Hocaefendimiz, fıkihta Hanefî, i’tikatta Eş‘arî idi. Tasavvufî meşreb itibarıyla pek çok tarîkatten icâzeti bulunmakla birlikte, özellikle babası el-Hâc Muhammed ‘İtr’in tarîkati İdrîsiyye tarîkatının er-Rüseydiyye kolu ile dayısı kayın pederi Abdullâh Sirâcüddîn’in vasıtasıyla er-Rufâiyye’de mütehasıs ve hilâfet icâzeti var idi; yetkisi olmasına rağmen çok az kişi dışında kimseye tasavvuf dersi/zikir telkini vazifesi vermemiş; ‘ilim tarelesesinin viridi ilmî çalışmaları ve kitaplarıdır’ demiştir. Hanefî ve ehl-i sünnet itikadına karşı son derece titizlik gösterir, Şî‘î yayımlarına karşı dikkatli davranırdı. İlmî kişiliği ve istikâmeti onu öyle tanınır bir hâle getirmişti ki, neredeyse İslâm dünyasının bütün ma‘hed, enstitü ve medreselerinde eserleriyle karşılaşmak mümkündür.

Son derece ince kalpli ve duygusal olan hocaeftendimiz, Peygamber Efendimiz’i anınca, gözleri dolar, hissiyatı zirveye çıkardı. Hocalarına karşı son derece vefâkâr idi. İlmî ve irfânî manadaki hocası Abdullâh Sirâcüddîn Efendi’yi her andığında mahzunlaşır, gözleri yaşarır, büyük bir hürmet ve minnettarlıkla ondan söz ederdi. Hocasının irtihâlinin ardından onun hayatı ve hizmetlerine dair *Safahât min hayâti’l-‘imâm Şeyhi’l-İslâm eş-Şeyh Abdillâh Sirâciddîn el-Hüseynî*: Dımaşk: Dârü’r-Rü’yâ 1423/2002, 275 s. bir kitap yazmıştı.

Öte yandan, sünnet-i seniyyeye hizmet gayesiyle hayatının en önemli projesi olarak el-Medresetü’n-Nûriyye adıyla kurduğu bir dârülhadîs’te, Dr. Semer el-‘Aşşâ’nı idaresinde kadim dönemlerde olduğu gibi günümüzde de hadis ezberlemenin mümkün olduğunu herkesin görmesini sağladığı hadis ezberleme projesi yürüttü. Bu sayede muhtelif mesleklerle meşgul yüzlerce kişinin Kur’ân-ı Kerim hâfızlığı yanında, *Kütüb-i sitte*, *Muvatta’* ve *Riyâzu’s-sâlihîn*’i ezberlemesini sağladı.¹ Her fırsatta bu çalışmayı tanıtıp, kadim ulemâ ile ilgili anlatılan hadis ezberleme konusundaki başarılarının bugün de mümkün olduğunu bütün dünyaya gösterdi.

Eserleri: Nûrüddin ‘İtr Hocaefendi, özellikle tefsir, hadis, fıkıh yanında, içtimâî ve kültürel içerikli de olmak üzere elliye aşkın telif ve tahkik eser kaleme almıştır. **Ulûmü’l-Kur’ân ve Tefsîre Dair;** (1) *Ulûmü’l-Kûr’âni’l-Kerîm* (Dımaşk 1993), tefsir usûlü ve ulûmü’l-Kur’ân’a dairdir. Bilinen ulûmü’l-Kur’ân konuları yanında Kur’ân’ın insan üzerindeki hakları, Kur’ân’a yönelik olarak insanlara yüklenen sorumluluklar gibi konuları da esere ilave etmiştir. (2) *Muhâdarât fi tefsîri’l-Kur’âni’l-Kerîm* (Dımaşk 1984, 288 sh.). Dımaşk Üniversitesi Külliyyetü’ş-Şerî‘a’da birinci sınıf öğrencileri için mukarrar metin olup,

¹ *Hadis Tetkikleri Dergisi*’nin bu sayısında, Hocaefendimiz’in hâtrâsını yâd etmek üzere, ondan yapılan tercüme, bu çalışmaların yürütüldüğu projeyi ayrıntılı bir şekilde tanıtmaktadır.

istiâze, besmele ve ona yakın sûrenin açıklaması, maksadı, aralarındaki münâsebâtı, esbâb-ı nüzûlü, dil, ahkâm, ayetlere dayalı ilmî araştırmalar üzerinde durmuştur. Eser daha sonra gözden geçirilmek ve bazı edebî bahisler de eklenmek suretiyle *Fî tefsîri'l-Kur'ân ve üslûbuhu'l-mu'cizi 'ilmiyyen ve beyâniyyen* (Dımaşk 1999) adıyla yeniden yayımlanmıştır. (3) *el-Kur'ânü'l-Kerîm ve'd-dirâsâtü'l-edebiyye* (Dımaşk 1985, 371 sh.), sadece Kelâmüllâh'ın edebî tasviri konusuna tahsis edilmiş, müstakil bir eser olup, fakültelerde ders kitabı olarak okutulması mukarrar metinlerdendi. Vahiy, nass, kıraat, Kur'ân'ın tercümesi meselesi gibi konulardan bahseder. (4) *Tevsîku ve cem'u'l-Kur'âni'l-Kerîm fî 'ahdi'n-Nebiyy fî dav'i's-Sünneti'n-Nebeviyye* (Katar 1993, 96 sh.), Kur'ân'ın cem'i ve bu süreçteki gelişmeler, cem' meselesiyle ilgili şüphelerin îzâhı, Kur'ân'ın tertibi, tevkîflîği, Kur'ân'ın ezber yoluyla tevâtür yoluyla intikâli, Asr-ı saâdetteki muhsaf sayısının çokluğu gibi konuları ele almaktadır. (5) *Keyfe teteveccehü ile'l-ülûmi ve'l-Kur'âni'l-Kerîmi masdaruhâ* (Dımaşk 2001, 126 sh.), Kur'ân'ın fazileti, temel kaynağı Kur'ân olan ilimlerle ilgilenme âdâbı, âlim ve müte'allim arası âdâb, tilâvet, dinleme, ezberleme ve hatmetme âdâbı ve duâlarına dair bir eserdir. (6) *Tefsîru Sûreti'l-Fâtiha ümmi'l-Kitâb fî dav'i's-sünneti'n-Nebeviyye ve fûnûni'l-luğa ve'l-belâgati'l-'Arabiyye* (Beyrut 1994, 215 sh.) E'üzü besmele'den başlamak suretiyle sûreyi, bütün yönleriyle manasını, üslûbunu, lügavî ve edebî yönlerini, ahkâmını, terbiyevî yönlerini, hasâis ve fedâilini konu alan geniş bir tefsir çalışmasıdır. (7) *Âyâtü'l-ahkâm: Tefsîr ve İstinbât* (Dımaşk 1999, 543 sh.), Külliyyetü'ş-Şerî'a üçüncü sınıf öğrencileri için mukarrar metin olup, ahkâm âyetleri tefsirine giriş mahiyetinde bilgiler verildikten sonra, en-Nisâ ve el-Mâide sûresi üzerinden sûre ve âyetler arası münâsebetlere, esbâb-ı nüzûle, kelimelerine, mana ve üslûbuna ve ihtivâ ettiği ahkâma dair açıklamalar içermektedir. (8) *et-Tefsîr: Ahkâmü'l-Kur'ân* (Dımaşk 1982, 631 sh.), Külliyyetü'ş-Şerî'a'da dördüncü sınıf öğrencileri için mukarrar metindir. el-Fâtiha, el-Bakara, Âli 'İmrân, el-Enfâl, sûrelerinin, Taberî tefsiri esas alınmak suretiyle, özellikle ahkâm yönü itibariyle tefsirini konu almaktadır. Hocaefendi, bunun dışında, müstakil olarak; *Ahkâmü'l-Kur'ân fî sûreti'l-Bakara ve Ahkâmü'l-Kur'ân fî sûreti'n-Nisâ'* adıyla iki eser daha telif etmiştir. (9) *er-Rivâye fî tefsîri'l-Celâleyn ve nakdü mâ fîhi min rivâyâtin bâtilaten ve isrâiliyyât* (Dubâi ts., 20 sh), *Celâleyn*'in telif hikâyesi, telifinde hadîsin yeri, esbâbü'n-nüzûl, hadisle Kur'ân tefsiri, isrâiliyyât ve eser içerisindeki bâzı bâtil rivâyetleri konu edinmektedir. (10) *et-Tefsîr ve 'ulûmi'l-Kur'ân* (Dımaşk 1992, 391 sh). Kur'ân'ı anlamada tefsir ve ulûmü'l-Kur'ân'ın sağladığı imkânlar üzerinde durduğu bir eserdir. (11) *Âyâtü'l-ahkâm: Tefsîr ve İstinbât* (Dımaşk 1996, 543 sh), ahkâm âyetlerinden hüküm çıkarma yollarını ele aldığı bir eserdir. Külliyyetü'ş-Şerî'a'da okuttuğu tefsir derslerinde muhtelif sınıflarda, mukarrar metinler olarak tefsir ilmi ve ulûmü'l-Kur'ân'a dair bilgileri yıllara yaymak suretiyle öğrencilere anlattığı eserler kaleme almıştır.

Hadis ve Usûlüne Dair; (1) *el-İmâmü't-Tirmizî ve'l-muvâzenetü beyne*

Câmi'ihî ve beyne's-Sahîhayn (Beyrut 1988, 438 sh.), eser daha sonra bazı ilâvelerle birlikte *Tarîkatü't-Tirmizî fi Câmi'ihî ve'l-müvâzenetü beynehû ve beyne's-Sahîhayn* adıyla yayımlanan doktora tezidir. Eserde, Tirmizî, Buhârî ve Müslim'in biyografilerine geniş yer vermiş, ardından her üçünün de telif yöntemini mukâyeseli olarak ele almış, özellikle Tirmizî'nin eserindeki isnadlar ve fikhî görüşleri konusuna geniş yer vermiştir. (2) *Menhecü'n-nakd fi 'ulûmi'l-hadîs* (Dımaşk 1972, 543 sh.), hocaefendimizin rivâyet, dirâyet ve ilel ilimlerindeki mahâratını ortaya koyan bir eserdir. Kadîm hadis ilimlerine dair esaslara riayet ederek, yeni bir telif tarzı geliştirmiştir. Kadîm Ulûmü'l-hadîs geleneğine yeni bir form kazandıran İbn Hacer'in vazetmiş olduğu sistematik bir hâl getirmesinin ardından, ulûmü'l-hadîs ve usûlü'l-hadîs geleneği onun eliyle *Menhecü'n-nakd* vesilesiyle üçüncü merhaleye intikâl etmiş oldu. Burada, hadis ilimlerini, metin ile alakalı olanlar ve sened ile alakalı olanlar diye tasnif etmiş, ihdâs ettiği yeni üslup ve yöntem sayesinde farklı bâblar arasında kaybolup giden konulara olan alâkayı yeniden temin etmiştir. (3) *Mu'cemü mustalahâti'l-hadîsiyye* (Dımaşk 1976, 124 sh.), Arapça ve Fransızca olarak iki dilde hazırlanan hadis ıstılahlarına dair eser, ıstılahlar ve açıklamalarını içermektedir. Ayrıca, illetler, tarifi, ilelü'l-hadîse dair eserler, illet sebepleri, illetleri keşfetme yolları, illet çeşitleri ve illetleri avama arz ederken takip edilecek yöntem konusuna dair bilgiler içermektedir. Câmi'atü'd-düveli'l-'Arabîyye, el-Munazzîmetü'l-Arabîyye li't-Terbiye ve's-Sekâfe ve'l-'Ulûm tarafından yaptığı hadis ilmine olan katkıları sebebiyle birincilik ödülüne lâyık görülmüştür. (5) *Usûlü'l-Cerh ve't-ta'dîl* (Dımaşk 2001, 250 sh), cerh ve ta'dîl ilminde râvî tenkîdi konusuna tahsis edilmiş bir eserdir. Cerh ve ta'dîlin keyfiyeti, cârihte, mu'addilde aranan şartlar ve makbul râvîde aranan özellikler konularına dair bilgiler ihtiva etmektedir. (6) *Lemehât müceze fi menâhici'l-muhaddisîne'l-'âmme fi'r-rivâyeti ve't-tasnîf* (Dımaşk 2003, 175 sh.), dört kısma ayrılan kitapta, ilel ilminin tarifi, tarihi, eserler, illet sebepleri, illet çeşitleri ve sebepleri gibi konulara yer vermiştir. (7) *Tasdîru Mu'cemü'l-Musannefât fi'd-dirâsâti'l-hadîsiyye*. Hadis tasnif yöntemleri ve türleri, her bir türün özellikleri, hadis tarihi vb. konuları ele aldığı bir çalışmadır. Bu da yine, hadis araştırmaları sahasında birincilik ödülüne lâyık görülen bir eserdir. (8) *Menâhicü'l-muhaddisîne'l-'âmme fi'r-rivâye ve't-tasnîf* (Dımaşk 2002, 125 sh.), hadisin dindeki yeri, sahâbe ve hadis ile irtibatları, muhaddislerin rivâyet alma, zabt ve edâ yöntemleri ve şartları ve eser telif etme şartları ve başlıca eserler ele alınmıştır. (9) *Fadlü'l-hadîsi'n-Nebeviyyi's-Şerîf ve cühûdü'l-ümmeti fi hıfzihî* (Yaynevi yok, 1. Basım 2006, 48 sh.) Hadisin önemi ve korunmasına dair bir eserdir. *Hadis Tetkikleri Dergisi*'nin bu sayısında kitabın tercümesi yer almaktadır. (10) *el-Kur'ân ve'l-hadîs: 'ilmü'l-hadîs ve'd-dirâsâti'l-edebîyye* (Dımaşk 1982, 418 sh.), Külliyyetü's-Şerî'a'nın mukarrer metinlerinden olan eser, hadis ıstılahları, hadislerdeki edebî özellikler ve bunlara örnek hadisler ve Kur'ân ve hadis çalışmaları için gerekli temel kaynaklar konu edilmiştir. (11) *Hedyü'n-Nebiyyi Salellâhü Aleyhi ve's-Selâm fi's-*

Salavâti'l-hâssa (Dımaşk 2001, 448 sh), eserde cuma, vitr, terâvîh, bayram namazları, misâfir, istiskâ, kusûf, muhâribîn, hasta, cenâze, istihâre, teşbih ve kolay ezberleme namazlarını incelemiştir. (12) *Dirâsâtün Menhecîyye fi'l-hadîsi'n-Nebevî* (Dımaşk 2007, 269 sh.). Aile ve topluma dair konuların ele alındığı bir çalışmadır. (13) *Îlâmü'l-enâm Şerhu Bulûğî'l-merâm fi ehâdîsi'l-ahkâm* (I-V, Dımaşk 1975), İbn Hacer el-Askalânî'nin ahkâm hadislerine dair *Bulûgu'l-merâm* adlı eserinin şerhidir. (14) *Dirâsâtün Tatbikiyye fi'l-hadîsi'n-Nebevî* (I-II), ilk cilt ibâdetlere, ikinci cilt muâmelâta dairdir. (15) “Haberü'l-vâhidî's-sahîh ve eseruhû fi'l-'akîdeti ve'l-'amel”, *Mecelletü't-Türâsi'l-'Arabî*, yıl 3, sayı 11, Dımaşk 1403, 158-175. Ayrıca aynı konuya dair İstanbul'da düzenlenen Uluslararası Sünnetin Dindeki Yeri Tartışmalı İlmî Toplantı'da sunduğu “Sahîh Âhâd Hadîsin İ'tikadda Delil Olması”, *Sünnetin Dindeki Yeri*, nşr. İsmail L. Çakan, İstanbul: Ensar Neşriyat 1995, sh. 205-220) başlıklı bildiridir. (16) “Ehemmü'l-melâmihi'l-fenniyye fi'l-hadîsi'n-Nebeviyyi” (*Mecelletü Merkezi Buhûsi's-Sünne ve's-Sîra*, sayı 7, yıl 1414, s. 65-100), hadislerdeki belâgat özellikleri ve edebî sanatlarla yönelik oldukça ayrıntılı bir çalışmadır. (17) “el-Mesânîd ve mekânetühâ fi 'ilmi'l-hadîs” (*Mültekâ'l-Fikri'l-İslâmî -27.07-03.08.1982-*, Cezâir, s. 1-22), Hocaefendi'nin isnad, müsnedler, hadislerin yazımı, tedvini, müsnedlerin ortaya çıkışı, müsnedlerin şartları, müsnedlerdeki zayıf hadis varlığı ve en meşhur müsnedleri anlattığı bir bildiridir. (18) Hocaefendi'nin el-Hatîb el-Bağdâdî'ye ait *er-Rihle fi Talebi'l-hadîs* tahkîki ve neşri esnasında esere yazdığı mukaddime önce “Hadis Öğrenimi İçin Yapılan Seyahatler er-Rihle fi Talebi'l-Hadîs” başlığı ile Raşit Küçük tarafından (İlim ve Sanat, Mayıs-Haziran 1985, sayı 1, ss. 39-48), daha sonra da Bilal Saklan tarafından (“Nübüvvetin İlmî İcâzı”, *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sayı 2, yıl: 1986, sh. 357-374) tercüme edilmiştir.

Hadis ve ilimlerine dair bu eserlerin yanında Nûrüddîn 'Itr Hocaefendi'nin tahkîkini ve neşrini gerçekleştirdiği eserler arasında İbnü's-Salâh'ın *Ulümü'l-hadîsi*, ez-Zehabî'nin *el-Muğnî fi'd-du'afâ'sı*, el-Hatîb el-Bağdâdî'nin *er-Rihle fi talebi'l-hadîsi*, İbn Receb el-Hanbelî'nin *Şerhu 'İleli't-Tirmizî'si*, en-Nevevî'nin *İrşâdü tullâbi'l-hakâik ilâ ma'rifeti süneni Hayri'l-Halâik'i*, İbn Hacer'in *Nüzhetü'n-Nazar fi tavdîhi Nuhbeti'l-fiker fi mustalahi ehlil-eser'i*, İbn Cemâ'a'nın *Hidâyetü's-sâlik ilâ'l-mezâhibi'l-erbe'ati fi'l-menâsik* adlı çalışmalar da yer almaktadır. Ayrıca, Zahide Nur Karadeniz tarafından *Nûreddin 'Itr'in Hadisçiliği* (Danışman: Ebubekir Sifil) adıyla henüz tamamlanmamış bir hadis yüksek lisans tezi hazırlanmaktadır.

Fikhî konulara Dair; (1) *el-İtticâhâtü'l-'âmmе fi'l-ictihâd ve mekânetü'l-hadîsi'l-âhâdi's-sahîh fihâ* (Dımaşk 2000, 86 sh.) genel anlamda içtihat usûllerinin ele alındığı eser, haber-i vâhid ve hüccetliği meselesini esas almak suretiyle konuyu ele almış, bu konuya dair olumsuz yaklaşımlara da cevap vermiştir. (2) *Ebğadu'l-halâl* (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle ts. 166 sh.), yüksek lisans tezi olan çalışma, geçmişte ve günümüzde talâk ve uygulama biçimleri, talâkın

meşrûiyetinin hikmetleri, talâka dair ortaya atılan şüphelerin izâlesi gibi konular ele alınmaktadır. (3) *el-Mu'âmelâtü'l-masrafiyye ve'r-ribeviyye ve 'ilâcühâ fi'l-İslâm* (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle ts, 150 sh.), faiz meselelerini, faizin dünya iktisadî düzenindeki zararlarını, İslâm iktisadının esaslarını ve bunların adalet ve huzuru temindeki katkısını, kullanımı câiz olan para türlerini, faizli muâmelelerin fert ve topluma verdiği zararları anlatmıştır. (4) *el-Haccü ve'l-'umre fi'l-fikhi'l-İslâmî* (Dimaşk: Dârü'l-Yemâme ts., 314 sh.) her iki ibadetin ahkâmını, mezheplerin konuya dair görüşlerini, edâ keyfiyetlerini, dualarını Kitâb ve Sünnet'ten hareketle ve ilgili yerlerin görselleriyle açıklamış, Efendimiz'i ziyâret âdâbının ehemmiyetini beyân etmiştir. (5) *Mâ hüve'l-haccü'l-ekber* (Dubai ts. , 14 sh.) adıyla da bir çalışma yapmış olup, *Mecelletü Külliyyeti'd-Dirâsâti'l-İslâmiyye ve'l-Arabiyye*'de yayımlanmıştır. (6) *el-Mufâdale beyne'l-ifrâd ve'l-kirân ve't-temettu' fi'l-hacc* (10 sh.) Dubai'de yine *Mecelletü Külliyyeti'd-Dirâsâti'l-İslâmiyye ve'l-Arabiyye*'de yayımlanan kısa bir makaledir. Ayrıca 'İtr Hocaefendi'nin *el-İhrâm, el-İhsâr, el-Hacc*, adıyla Kuveyt'te neşredilen *Mevsû'atü'l-fikhi'l-İslâmî* için yazdığı özel birer araştırması da bulunmaktadır.

İçtimâî Konulara Dair; (1) *Fî Zilâli'l-hadisi'n-Nebeviyy ve me'âlimi'l-beyâni'n-Nebeviyy* (Kahire 2013, 450 sh.), fikrî ve içtimâî alanda öncü çalışmalarından birisidir. Nebvî âdâbın beyânı, bu beyânın yüceliği ve eşsizliğini ortaya koymak için kaleme alınmış bir eserdir. Yetmiş aşkın hadisten hareketle işaret edilen hususlar gösterilmeye çalışılmıştır. (2) *Mâzâ 'ani'l-mer'eti* (Dimaşk 2003, 255 sh.), İslâm'da kadın ve kadına dâir ahkâmı, kadının gayr-i müslimler eliyle terbiyesi ve eğitimi, evlilik ve temel esasları gibi meseleleri konu edindiği, bu konularda ortaya atılan şüpheleri gidermek üzere kaleme aldığı ve ismi ile de hayli dikkat çeken bir eserdir. (3) *Fikru'l-müslim ve tehaddiyâtü'l-'asr* (Dimaşk 2002, 432 sh.), modern hayat ve Müslümanın çektiği zorluklarla mücadele yollarını anlattığı, beş ayrı kısımdan oluşan, fikrî ve içtimâî nitelikli oldukça hacimli bir eserdir. Ulûhiyyet, tevhîd, îmân, Kur'ân, Hadis, fert ve toplumsal değerler, varlık, insan hayat, ahlak, iktisadi hayat, İslâm ve şer'î ve aklı ilimler, İslâm'ın yayılması, cihat, insan hakları ve İslâm'ın evrenselliği gibi konular ele alınmıştır. (4) *es-Sünnetü'l-mutahharâtü ve't-tehaddiyât* (Haleb 1984, 104 sh.), hadis rivâyet ve zabtına karşı ortaya çıkan eleştirilere cevap vermek üzere kaleme alınmıştır. Sahâbe, hadis alma yöntemleri, Kur'ân ve hadislerin rivâyetinde takip edilen yöntem, III. hicrî asırda karşılaşılan dış etkenler ve aşma yolları ve modern çağdaki meydan okumalar ve nasıl başa çıkılacağına dair önemli bilgiler ihtiva etmektedir. (5) *Hubbü'r-Resûl Sallallahü 'aleyhi vesellem mine'l-İmân* (Baskı yeri yok, 1. baskı 2007, 48 sh.), Peygamber Efendimizi sevme gerekçeleri, sevme çeşitleri, hakiki muhabbet, muhabbete etki eden âmiller, sahâbeyi sevme, sahâbenin Efendimiz'e olan sevgisi ve Efendimiz'i sevmenin tezâhürleri gibi konular ele alınmıştır. (6) *en-Nefehâtü'l-Itriyye min sîrati hayri'l-beriyye sallallahü 'aleyhi ve âlihî ve sahbihî vesellem* (baskı yeri yok, 2. baskı 1998, 48 sh.). doğumundan irtihâline Peygamber Efendimiz'in sîreti,

şemâili, mu'cizeleri, şerî'atinin mükemmelliği, hakkının yüceliği gibi konuları ihtiva etmektedir. Telif üslûbu itibarıyla siyer kaynaklarından hayli farklı ve ibdâ' içeren bir yöntem izlenmiştir. (7) *Safahât min hayâti'l-İmâm Şeyhi'l-İslâmi's-Şeyh Abdillâh Sirâciddîn el-Hüseynî* (Dımaşk 2002, 282 sh.), Şeyhi ve kayınpederi olan Abdullâh Sirâcuddîn Efendi'nin hayatı, şahsiyeti, ilmî yöntemi, eserleri, bazı sözleri, kerâmetleri ve bazı dualarına yer verdiği eseridir.

Ülkesi içerisindeki akıtılan kanlara ve haksızlıklara karşı dik duruşundan taviz vermemiş, iç savaşın başlangıcında aralarında Nûrüddîn 'Itr'ın da bulunduğu Haleb'in önde gelen onu aşkın âlimi ile birlikte, cesurca bir açıklama yayımlayarak, kan akıtılmasına son verilmesi, hangi cihetten gelirse gelsin her türlü ırza tasalluta son verilmesi konusunda devlet yönetimine çağrıda bulunmuşlardı. Telif ve tahkik ettiği eserlerindeki taksim, tertîb ve tevbîbteki sistematikliği, konu başlıklarını oluşturmadaki orijinalliği, misaller vermek suretiyle en zor konuları bile kolayca anlaşılır biçimde sunabilmesi, muhtelif ilimleri içerecek şekilde kuşatıcılığı en öne çıkan ayırt edici özelliğidir. Kadim kaynaklardan aldığı bilgileri mutlaka, aslı kaynaklarından kontrol etmek suretiyle alan, geçmiş ulemânın görüşlerine önem atfeden, ancak onları kitaplarına alırken tenkit süzgecinden geçiren, yazdıklarını anlaşılır ve basit bir dille yazan bir yöntem takip etmiştir.

Nûrüddîn 'Itr Hocaefendimiz ilmî anlamda, özellikle rivâyet ve dirâyet yönüyle hadis ilimlerine çok büyük önem vermiş; kadim hadis birikimini çok iyi idrâk edip, bugünün ilmî ve akademik diliyle bu birikimi XXI. yüzyıla sunabilmiştir. Âlim ve akademisyen, Doğu'yu ve Batı'yı bilen, fûrûda Hanefî, meşreb- ben Sûfî, İslâmî ilimlerin her birinde mütebahhir, Modern dönem ve tehlikelerinin farkında, medrese-cami-tekke eğitimini bünyesinde cem' etmiş, akademi yanında kadim usulle de talebe yetiştirmeyi şiar edinmiş, erkek öğrenciler kadar hanım öğrencilerin eğitimine de önem vermiş, teliflerinde geçmişi tekrar etmekten ziyade, ibdâ' sahibi, Muhaddisü ve Müfessirü's-Şâm diye bilinen, ehl-i hâl ve ehl-i dîl vasıflarıyla bütün Müslümanlar için numûne-i imtisâl, gerçek bir Peygamber vârisi ve torunu 'üsve-i hasene' bir hocaefendi idi.

İbadetlerine son derece düşkün, vakûr ve halîm hâliyle, toplum içinde öne çıkmaktan sakınan, talebeleri için müşfik bir baba, gayretli bir hoca, ıslah eden bir mürebbî idi. Akâni, talebeleri ve sevenleri üzerinde ilmî ve içtimâî hizmet anlamında derin izler bırakmıştı. Büyük atası Gönül Sultânımız Peygamber Efendimiz'i tavsif ederken söylenen "ومن خالطه أحبه/Kim de onu yakından tanırsa çok severdi" ifadesi sanki kendisinde de tecelli etmişti; yüzünü gören, ilminden istifade eden, bir kez sohbetine iştirâk eden, mütebessim çehresi ve müşfik tavrı dolayısıyla, ömür boyu kendisine minnettar kalırdı.

Bütün gayesi, Allah'a kulluk etmek, Resûlü'nün hoşnutluğunu elde etmek idi. Her türlü, idârî ve dünyevî makam ve mevkiye karşı mesâfeli, sâkin tabiatlı, vakûr, zâhid, mütevâzî, müsâmekâr, şefkatli, gönlü geniş, muttakî, ince kalpli, gözü yaşlı idi. Hocaefendimiz'in sohbet meclisine iştirak edenler, onun

vasıtasıyla, kendisinin es-Seyyidü'l-Ekrem Sallelâhü Aleyhi Vesellem'e, ashâba ve ondan sonra gelen âlim ve âriflere bağlandığını hissedirdi. İlmî hizmetlerindeki sınırsız katkısına rağmen, bir kenarda gözlerden ırakta olmayı tercih eder, ışıklı şaşaalı ortamlardan gizli kalmayı başarırdı. Onun bütün bu özellikleri, hem annesi, hem babası vasıtasıyla Efendimiz'e ulaşan asaletinden gelen Rabbânî vasıflarıydı. Kendisini tanıyan her ilim ehlinin mutlaka onunla müsabet bir hatırası, ona bir minnettarlığı vardır.

Dünya ve ülkemiz Müslümanları ve ilim ehli açısından Nûreddin 'Itr Hocaefendimiz kadîm ilim geleneği ile genç nesilleri buluşturmuş, bu geleneğin kökleşip yayılmasını sağlamış, geride pek çok hadis fıkıh ve tefsir alanında mâhir talebe bırakmıştır. Onun geride bıraktığı bu güzellikler, inşaallah sadaka-i câriye hükmünde olacak, bu vesile ile amel defteri hep açık kalacaktır. Yüce Rabbimiz'den, ömrünü Kur'ân-ı Kerim'in, Habîb-i Edîbimiz'in ve Sünnetinin anlatılmasına ve savunulmasına adayan Hocaefendimiz'e rahmeti ile muâmele etmesini, derecesini âli kılmasını, havz-ı kevseri etrafında onları ve bizleri bir araya getirmesini niyaz ederim. Yüce Rabbimiz derecesini âli eylesin, yolunda yürümeye gayret gösteren mukarrâb kullarına va'd ettiği, 'Adn cenetlerinde, Habîb-i Edîbimiz Sevgili Peygamberimiz'in Havz-ı Kevseri' başında O'nunla birlikte olmayı hocaefendimizle birlikte bizlere de lütfeylesin.²

İbrahim HATİBOĞLU, Prof. Dr. (ihatiboglu@hotmail.com),
Yalova Üniv., İslami İlimler Fak., Hadis, YALOVA

² Abd al-Aziz Muhammad Khalaf, "Cuhûdü Nüreddin 'Itr fi Hidmeti's-Sünneti'n-Nebeviyye", *Hadis Tetkikleri Dergisi (HTD)*, XVI/2, 2018, 71-91; es-Seyyid Abdulmâcid el-Ğavri, *Hivârun fi kadâyâ min ilmi'l-hadisi's-şerif beyne Nûreddin 'Itr ve Selmân en-Nedvî el-Hüseynî*, Şam: Dârü'l-Fârâbî 2004; İbrahim Hatiboğlu, "Abdullâh Sirâcuddin el-Hüseynî (1342-20 Zilhicce 1422/1924/4 Mart 2002)", *Hadis Tetkikleri Dergisi*, IV/1, 2006, s. 225-229; Muhammed İd Vefâ el-Mansûr, "Nûreddin 'Itr'in Hayatı ve Hadis İlimlerindeki Çalışmaları", *el-Mecelletü'l-İlmiyyeti'l-Muhakkeme*, Yıl: 5, sayı. 9, Malezya, Haziran 2015 ss. 171-214; Nizâr Mahmûd Kâsum eş-Şeyh, "ed-Doktör Nûreddin 'Itr ve Cuhûduhu'l-mebzûle fi hidmeti's-Sünneti'l-mutahhara", *el-Cühûdü'l-mebzûle fi hidmeti's-Sünneh min bidâyeti'l-karni'r-râbi' 'aşar el-hicri ilâ yevminâ hâzâ*, eş-Şârika, 10 Muharrem 1425, 1-30; Ömer b. Muvaffak en-Neşvekânî, Muhammed İd Vefâ el-Mansûr, *Sebetu Esânidi'l-Allâme el-Muhaddis ed-Doktûr Nureddin 'Itr*, Takdim: Nûreddin 'Itr, Dımaşk 1436/2015, 168 s.; Reşid Mübeyyid Âmir, *Mietü evâil min Haleb*, 1. baskı, Haleb: Dârü'l-Kalem 2004; Rıza Toz ve Recep Bilgin, "Nüreddin 'Itr'in Hayatı, Eserleri ve Hadis Alanındaki Çalışmaları", *Akdeniz Zirvesi 2. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi Hatay*, 1820 Ekim 2019, (nşr. Gültekin Gürçay ve Amaneh Manafidzajı, Hatay: UBAK Publ. 2019, ss. 323-328; Zeynep Polat, "Menhecü'n-Nakd fi 'ulûmi'l-hadis, Nüreddin 'Itr", *Hadis Tetkikleri Dergisi*, XIV/2, 2017, s. 157-162; <http://www.sonpeygamber.info/nureddin-itr-hadisler-kur-an-in-serhidir> (24.12.2020).